

Nr 1113

Av herr Gadd m. fl., *angående politiska opinionsundersökningar.*

(Lika lydande med motion nr 949 i Första kammaren)

Politiska opinionsundersökningar börjar få en mycket central plats i debatten här i landet. Under valrörelsen 1968 angav opinionsundersökningar utförda av ett kommersiellt institut att det socialdemokratiska partiet tidvis uppvisade en andel av väljarkåren som var nära 10 % lägre än som senare blev valutslaget. I den mån dessa resultat skulle vara korrekta innebure det svängningar bland väljarna som man aldrig tidigare upplevt i Sverige. En enhällig vetenskaplig expertis utdömde emellertid undersökningarnas metodik. Inte minst kritiserades urvals- och estimationsförfarandet.

Utän hänsynstagande därtill fortsatte dock massmedia, såväl TV som press och radio, att leverera nya resultat från dessa undersökningar. Åtminstone kom den politiska debatten vid 1968 års val att påverkas kraftigt av dessa undersökningsresultat.

Vid 1964 års val i fyrstads-kretsen publicerades ett undersökningsresultat som gjorde gällande att en mycket stor andel av dåvarande högerpartiets väljarkår redan bestämt sig för att stödja en ny partibildning. Sedan länge anser vi oss veta att flertalet väljare har en tendens att stödja sitt »gamla» parti oavsett om han eller hon under en valrörelse bestämt sig för att byta parti. Genom publicering av ett resultat som det ovan nämnda påverkades sannolikt valutgången. De väljare det här var fråga om befarade inte längre att deras röster skulle vara bortkastade på ett nytt parti utan parlamentariskt inflytande.

Exemplet antyder möjligheten att med förfälskade opinionsundersökningar publicerade vid lägligt tillfälle påverka väljaropinionen.

Trots att alltså en enhällig vetenskaplig expertis utdömt dessa undersökningar, sådana de utförts av det kommersiella institutet, fortsätter resultatet att påverka den politiska debatten. En stor daglig tidning publicerar löpande resultat från institutet i fråga. En annan daglig tidning ägnade för någon tid sedan stor uppmärksamhet åt resultat från en opinionsundersökning gällande populariteten hos den egna partiledaren. Det finns med andra ord fortfarande de som säger sig tro på undersökningsresultat av det här slaget och som en följd därav uppenbart påverkas i sitt eget politiska agerande.

Skandalösa förhållanden har rapporterats i andra sammanhang. Under

våren 1967 publicerades undersökningsresultat som gjorde gällande att den andel av svenska folket som ansåg att anslagen till försvaret var för låga stigit från drygt 10 % till nära 30 % på några månader.

Debatten kring försvarskostnaderna påverkades uppenbart av denna plötsliga »ökade försvarsvilja» i riket. När statistiska centralbyrån några månader senare offentliggjorde nya resultat var andelen åter nere i drygt 10 %. Efter en närmare utredning visade det sig att den högre andelen berodde på att ett antal hålkort »glömts bort» vid de maskinella bearbetningarna. Ett så uppseendeväckande undersökningsresultat kunde alltså rapporteras utan att ens undersökningsansvariga själva kände till hur stort »bortfall» som förelåg.

Exemplen kan mångfaldigas.

Några av de problem som föreligger när enskilda kommersiella utredningsinstitut utför politiska opinionsundersökningar skall här nämnas.

1. *Kostnader och kvalitet.* För att god kvalitet på en undersökning skall uppnås fordras såväl en väl intrimmad intervjukår som dyra maskinella hjälpmedel för att klara de räknetekniskt dryga beräkningarna. I den mån dessa förutsättningar inte föreligger blir kvaliteten oacceptabel. Dåliga intervjuer förstör undersökningsresultaten, och effekten därav är i regel oreparabel. Om inte tillräckligt god maskinell utrustning kan användas — och en sådan är dyr — tvingas man att använda urvals- och estimationsförfaranden som förvrider undersökningsresultaten.

2. *Publiceringsregler.* Det ligger i sakens natur att ett kommersiellt institut väljer att publicera sina undersökningsresultat vid tider och i former som väcker uppmärksamhet. Exemplet vid 1964 års val i fyrstadskretsen illustrerar vad det här gäller.

3. *Insynsmöjligheter.* För att förhindra att undermåliga undersökningsresultat — i ytterlighetsfall förfalskade resultat — skall påverka de politiska valresultaten i vårt land fordras full insyn i undersökningarna. Det gäller såväl vetenskaplighet som inriktning av frågeställningar.

För att motverka att opinionsundersökningar förändras från att vara objektiva mätinstrument för väljaropinionens förändringar till att bli medel att påverka och ändra opinioner bör det vara ett samhällligt intresse att undersökningarna sker med hög vetenskaplig precision. Vidare bör publiceringsreglerna utformas så att undersökningsresultaten kan följas kontinuerligt och inte bara tillkännages när de ger kommersiell avkastning. Undersökningarna bör vara offentliga i den meningen att alla parter som önskar få dem specialbearbetade skall kunna få det. Självfallet skall den vetenskapliga precisionen vara hög, metoderna väl genomarbetade och den

använda administrativa apparaten av sådan klass att inte undersökningsresultaten kan påverkas av dåligt genomförande på fältet.

För att komma till rätta med de problem som för närvarande råder vad beträffar politiska opinionsundersökningar torde det vara erforderligt att undersökningar snarast kommer till stånd vars kvalitet kan accepteras av alla såväl från opinionsbildande synpunkter som från vetenskapliga och administrativa.

I detta sammanhang kan nämnas att 1969 års vårriksdag beviljade statistiska centralbyrån anslag för att genomföra vissa metodstudier vid politiska opinionsundersökningar.

En bland många vägar vore att representanter från riksdagens partier, statistiska centralbyrån och erforderlig vetenskaplig expertis på Kungl. Maj:ts uppdrag byggde upp ett system av kontinuerliga politiska opinionsundersökningar. Därigenom funnes garantier för att metodiken vid undersökningarna vore strikt vetenskaplig, att publiceringen av resultaten skedde efter objektiva grunder, att full insyn för alla berörda parter kunde garanteras och att nödvändiga personella och materiella resurser kunde ställas till förfogande.

Självfallet kan andra vägar vara tänkbara.

Under hänvisning till ovanstående yrkas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t framhåller vikten av att vetenskapligt korrekta politiska opinionsundersökningar kommer till stånd, varför Kungl. Maj:t snarast bör vidta åtgärder för att så skall bli fallet.

Stockholm den 28 januari 1970

Arne Gadd (s)

Kurt Hugosson (s)

Olle Svensson (s)
i Eskilstuna